

Bércesi Richárd

*AZ ELSŐ DUNAGŐZHAJÓZÁSI TÁRSASÁG (DGT) KÖZÉPFOKÚ
ISKOLÁJA, A PÉCSI MAGYAR KIRÁLYI SZÉN BÁNYA ISKOLA
(PÉCS-BÁNYATELEP, 1896-1940)*

Absztrakt

Publikációm témája az Első Dunagőzhajózási Társaságnak (a továbbiakban: DGT) az 1896-ban a pécsi bányavidéken létrehozott középfokú iskolája, a Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola, amely a bányatörténettel való személyes érdeklődésem alapuló kutatásom része.

Több kérdés is foglalkoztatott: Miért, és hogyan vette a kezébe a DGT a pécsi bányavidék oktatását? Hol és mikor épült fel a társaság középfokú iskolája? Az elemi iskolákhoz hasonlóan kizárólag a cég fenntartásában állt? Milyen volt az elrendezése? Kik tanulhattak az iskolában? Kellett tandíjat fizetni? Koedukált osztályok működtek az intézményben? Hogyan rendelkezett az 1883-as középiskolai törvény a magyarországi iskolákról? Miként változott az oktatáspolitiká a Horthy-korszakban? A DGT-iskola működtetése különbözött az államiaktól? Ha igen, akkor miért és hogyan? 1918-ban milyen volt az intézmény viszonyulása a szerb megszállókhoz? Az 1938. március 12-ei Anschlusst¹ követően hogyan érintette az iskolát és az oktatást a DGT-nek a „Reichswerke Hermann Göringbe”² történő integrálása? Mi lett a sorsa az intézménynek?

Összegezve arra a következtetésre jutottam, hogy a DGT középfokú iskolája a magyar oktatástörténeten belül sajátos szerepben volt: az államtól kapott különleges privilégiumok révén a fenntartó hozhatta meg a kulcsfontosságú döntéseket.

1938 után az intézmény német részről erőteljes asszimilációs és náci ideologizálási törekvéseknek volt kitéve. Az 1918-as, a szerbekkel szembenihez hasonló ellenállás és magas fenntartási költségek végül azonban megpecsételték a Vallás-, és Közoktatásügyi Minisztériumhoz (a továbbiakban: VKM) 1940-ben visszakerülő iskola sorsát és továbbélését Pécsen.

Kulcsszavak: DGT középfokú iskola; működtetés; egyediség

Bevezető

A DGT 1853-as pécsi megtelepedése sosem látott fejlődést eredményezett a pécsi kőszénbányászat és a város történetében. A kialakulóban lévő bányavidék társadalmának élete, sorsa generációkon át, közel egy évszázadon keresztül, teljes mértékben az itt élő emberek számára a munkát adó vállalattól függött. A cég biztosította a lakhatást, a fűtésre szánt feketekőszén, a szociális juttatásokat, sőt az élelmitárak és húsfüstölők révén még egy bizonyos fokig az élelmet is.

¹ Ausztria náci Németország általi bekebelezése.

² Magyar fordításban: „Hermann Göring Művek”.

De vajon az oktatás területén mi volt a helyzet? A DGT-nek képzett alkalmazottakra volt szüksége a szakszerű bányaműveléshez, amely kulcsfontosságú volt a vállalat működtetésének, a tulajdonában lévő gőzhajók fűtésének a szempontjából, mivel a pécsi nyersanyaglelőhely kiváló minőségű feketekőszénre rejtett magában. Ahhoz, hogy a kőszénbányászat generációkon keresztül fennmaradjon, a kolóniákon a legalsó szinttől kellett megszervezni egy olyan rendszeres, iskolában történő oktatást, amely az alapfokú ismeretek átadása mellett, (bányász) identitásképző erővel is bírt. A cég ezért 1856 és 1892 között elemi iskolákat hozott létre Pécs-Bányatelepen, Mecsekszabolcson, Somogyban és Vasaszon, amelyeket egy nagyobb szünet után, az 1910-es és az 1920-as években további intézmények átadása követett Gyárvárosban, valamint Ullmann-telepen a római katolikus egyház és Pécs városa számára (Huszár, 2013).

A vállalat azonban a felsorolt eredmények mellett, a helyben való szakmai továbbtanulás biztosítására, Pécs-Bányatelepen egy középfokú oktatási intézményt is létesített, amely a későbbiekben „Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola” néven vált ismertté. Munkámban kísérletet teszek az iskolaalapítás körülményeinek, az intézmény belső életének, működésének és az oktatásszervezésnek az ismertetésére, valamint az állami fenntartású iskolákkal szembeni különbségeinek (az Osztrák-Magyar Monarchia és a Horthy-korszakbeli magyar középfokú oktatási rendszer jellegzetességeinek az összefoglalásával történő) az elemzésére.

Mivel vizsgálatom fókuszpontjában kizárólag ez az intézmény állt, ezért (az átfedéseket leszámítva) kutatásomnak nem volt része az elemi szintű oktatás.

A magyar középfokú oktatási rendszer a Dualizmus korában (1867-1918) és a Horthy-korszakban (1920-1944)

A Dualizmus idején a középfokú iskolák működését a Trefort Ágoston vallás-, és közoktatásügyi miniszter (Lásd: 2. sz. melléklet) által kidolgozott, és az Országgyűlés által elfogadott 1883. évi XXX. Törvénycikk rögzítette (Katus, 2010, II. kötet).

A törvény lényegében az 1849-ben, a Bach-korszak kezdetekor a Leo Thun birodalmi oktatásügyi miniszter által bevezetett reformok alapjainak a továbbélését (a nyolcosztályos képzéssé emelt gimnáziumi tanulmányok lezárásaként érettségi vizsga tétele, szaktanári rendszer bevezetése, reáliskola létrehozása), és stabilizálását jelentette. A rendelkezés meghatározta, hogy a magyar társadalom körében mindvégig sokkalta népszerűbb gimnáziumokban a humán jellegű (pl.: irodalom, történelem) tárgyakat, míg a reáliskolákban a természettudományosokat (matematika, kémia, fizika, földrajz, biológia) kellett tanítani. A képzési időszak két változatban működött, a kisebb műveltséget adó négy, míg a teljes, mindent átfogó képzés nyolc évig tartott (Katus, 2010, II. kötet).

A jogszabály 1895-ös kiegészítése lehetővé tette a lányok számára is az érettségi vizsgát, amelynek eredményeképpen egyre több lánygimnázium nyílt az országban. A végzett diákok innen az egyetemek bölcsész-, vagy orvosi karán tanulhattak tovább (Katus, 2010, II. kötet).

A középiskolai törvény az elemi iskolákhoz hasonlóan előírta a kötelező magyar nyelvű oktatást, valamint az ötfokozatú osztályozási rendszert (Katus, 2010, II. kötet).

A DGT - iskola története szempontjából különösen fontos, hogy a jogszabály rendelkezett a közép fokú szakoktatási intézmények létrehozásáról is, amelyek a felsőkereskedelmi iskolákból, valamint az ipari szakiskolákból álltak. Magyarországon 1914-ben, az első világháború előestéjén összesen 52 db közép fokú ipariskola működött, ebből 41 fiúk, 11 lányok részére volt fenntartva. A DGT 1896-ban alapított intézménye az előbbi csoportba tartozott. Az iskolából tovább lehetett tanulni felsőfokon a budapesti József Ipartanodában (a mai Műegyetemen), valamint az iparművészeti, vagy felső ipariskolákban (Katus, 2010, II. kötet).

A Horthy-korszakban, Klebelsberg Kunó vallás-, és közoktatásügyi miniszter 1920-as évekbeli reformját követően a diákok a négy év elemi iskola után dönthettek úgy, hogy a hátralévő két év helyett tanulmányaikat a négy éves polgári iskolában folytatják tovább, ami után szakmát tanulnak, vagy végigjárják a hat év elemi. Utóbbi esetben az ipari és kereskedőtanonc iskolában továbbtanulók két, valamint hároméves szakirányú képzésben vehettek részt (Pukánszky & Németh, 1999).

A középiskola specializálódott: a reáliskola megmaradt az eredeti formájában, az eddig egységes gimnázium azonban két változatra, humán és reálgimnáziumokra tagolódott, ezért a diákok tíz éves korukra szakosodni kényszerültek (Pukánszky & Németh, 1999).

Klebelsberg Kunó utóda, Hóman Bálint 1935-ben a belső szakosodás lehetővé tételével egységes, jó felszereltséggel, magas képzésben részesült oktatói gárdával rendelkező gazdasági középiskolákat alakított ki (Pukánszky & Németh, 1999).

Az alapítás előzményei, a DGT pécsi ipari szakiskolájának a létrehozása

A XIX. századi Magyarországon meglehetősen alacsony fokon állt a bányászok szakmai képzése, a magyar származásúak többségének eredeti foglalkozása napszámos volt, tehát nem kapott komoly, átfogó oktatást azelőtt, hogy életében először a mélybe szállt volna. A felvidéki Selmezbányán az 1700-as évektől működött ugyan a bányatisztképző iskola, azonban a diákok többsége német, szász vagy szlovák származású volt, a magyarok jóval elenyészőbb számban koptatták az iskolapadot (Huszár, 2007).

A XIX. század első felének jellemzője, hogy a bányászok jelentős része egyik helyről a másikra vándorolt az országban, amelynek oka legtöbbször a sokkalta jövedelmezőbb fizetés ígérete volt. Így érkeztek meg első képviselőik a pécsi bányavidékre is, ahol a DGT megtelepedésétől kezdve ekkor még a Habsburg Birodalom cseh és morva területeiről áttelepülő munkaerő volt a számottevőbb, akiknek az otthon megszerzett képzettsége lehetővé tette, hogy a baranyai városban már ekkor is magas szintű bányaművelés folyjon (Gergely, 1986).

A XIX.-XX. század fordulójára azonban problémák alakultak ki. Elapadt az Osztrák-Magyar Monarchia nyugati feléből érkező „munkás-import”, míg a helyi, magyar bányászok körében felélénkült az igény az Amerikai Egyesült Államokba való kivándorlásra. A maradás mellett döntők felismerték, hogy a képzett bányászok többségének a távozásából eredő szakemberhiány lehetővé teheti a ranglétrán való feljebb lépést. Ezért szerették volna elérni a DGT-nél, hogy biztosítson számukra képzési lehetőséget, és hozzon létre egy helyben, a pécsi bányavidéken működő intézményt, ahol megfelelően kitanulhatják a szakmájukat (Babics, 1952).

Mivel a vállalat osztrák-magyar vegyes tulajdonban állt, ezért a pécsi bányászok ismerték a Monarchia osztrák területein működő vājáriskolák belső felépítését, működését. Az intézményekkel való kapcsolatokra úgy tettek szert, hogy a DGT rendszeres tanulmányutakat szervezett annak érdekében, hogy a magyarországi dolgozói megismerkedhesse- nek a Lajtán túli, modern bányaműveléssel és az ottani üzemek működésével. Ennek ke- retében a vājáriskolákat is tanulmányozhatták. Általános jelenség volt ugyanis a vállalat gazdasági filozófiájában, hogy a technológiai és az építészeti újításokat is először Ausztri- ában vezették be, majd miután ott már bevált, csak azt követően honosították meg őket Magyarországon is (Huszár, 2009).

Az osztrák intézményekben háromfajta oktatás zajlott: csillás (Lásd: 3. sz. melléklet), segédvājár (Lásd: 4. sz. melléklet) és vājár (Lásd: 5. sz. melléklet). A képzési idő 2-3 év volt, amely a sikeres záróvizsga letételével fejeződött be. Ez minden bányász számára ki- törési lehetőséget adott, aki ugyanis úgy döntött, hogy az összes képzést végigjárta, abból 9 év alatt a mestervizsga letételével vājár lehetett, miközben további két papírt is szerez- hetett, és természetesen a fizetését is megduplázták. Ezt a modellt szerették volna a pécsi bányászok a magyar viszonylatba is átültetni (Babics, 1952).

A DGT vezetősége megértette, és jogosnak tartotta a dolgozóinak a középfokú iskola létesítésére szorgalmazott javaslatát, azonban attól tartott, hogy egy esetleges pécsi intéz- mény felállítása ugyan valóban megoldaná a képzett munkaerő hiányából adódó problé- mákat, de egyben újakat is generálna vele. Úgy vélték, hogy a korlátozott számú, megüre- sedett helyek betöltése után, a többi, az iskolát elvégző, és így már túlképzettnek számító bányásznak a vállalat nem tudna olyan állásokat biztosítani, amely a szakképzettségüknek megfelelő fizetéssel járna. Meglátásuk szerint ez újabb felmondásokat, és elvándorlást eredményezhetett volna a bányavidéken (Gergely, 1988).

Mivel azonban a DGT-nek is igénye volt a magas szintű bányaművelés fenntartása, ezért a felmerülő aggályok ellenére a bécsi cégvezetés mégiscsak vállalta a kockázatot. 1893-ban, a Magyar Bányászok és Kohászok Országos Egyesületének Selmecbányán tar- tott közgyűlésén határozat született arról, hogy „az üzemek közvetlen vezetésére, ellen- őrzésére és a munkások oktatására bányaaaltiszteket képző” ipari szakiskolát alakítanak ki a pécsi bányavidéken (Rónaki, 2008, p. 58). A döntés az állam részéről hivatalos meg- erősítést nyert azzal, hogy Lukács László pénzügyminiszternek a DGT pécsi bányaaigazga- tóságához címzett, 1896. május 11-én írt levele engedélyt adott a vállalat számára, hogy „Őfelsége, I. Ferencz József 1895. október 2-án kelt legfelsőbb elhatározása alapján Pécssett szénbányász-iskolát létesíthet.” (Rónaki, 2008, p. 58).

Ezzel a DGT nemcsak az elemi, hanem a középfokú oktatást is a kezébe vette, és Pécs- Bányatelepen magas színvonalon működő intézményt hozott létre, amely sok más iskolá- hoz hasonlóan, a Millennium évében, 1896-ban, a magyar Honfoglalás 1000-ik évforduló- ján nyitotta meg először a kapuit a tanulni vágyó diákság előtt, a mai Sétatér utca 5. szám alatt (Pálffy, 2010). A hely kiválasztásakor a legfontosabb szempont a város legnagyobb szénbányájának, András-aknának (Lásd: 6. sz. melléklet) a közelsége volt (Huszár, 2010). A hivatalosan ekkor még „Állami Szénbányász Iskola” nevet viselő ipari szakiskolát a fenn- tartó DGT képviselőjeként az építésére vonatkozó javaslat megfogalmazója, Wiesner Raymár pécsi bányaaigazgató adta át (Pécsi Napló, 1896. szeptember 1., p.1; Rayman,

2001, p. 58). Az intézmény egy évvel később, 1897. szeptember 1.-én vette fel az országosan ismertté vált „Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola” nevet (Rónaki, 2008, p. 58).

A DGT kötelezettséget vállalt arra, hogy a frissen végzett egykori diákokat a helyi bányauzemeiben alkalmazza (Mendly, 2005), ez mellett juttatásként minden tanévben 1000 forintot, valamint 130 mázsa (q) szenet is adott az iskolának (Huszár, 2005).

A létesítmény Horváth Halas Antal által tervezett épülete egymeletes volt, amelyben hat korszerű tanterem, egy tágas udvar, tanári szoba, laboratórium, valamint könyvtár is kialakításra került (MNL OL DGT Z 271 d, 84. csomó, 155. tétel). Az állománynak a DGT saját tulajdonú, valamint a társaság által az iskola számára külföldön vásárolt könyvei, és a kolóniák lakóinak felajánlásaival ide került kiadványok is a részét képezték (MNL OL DGT Z 271 d, 84. csomó, 155. tétel).

Mivel az elemi iskoláktól eltérően, a DGT kizárólag ezzel az egy közép fokú oktatási intézménnyel rendelkezett a pécsi bányavidék egész területén, ezért az iskolához egy bentlakásos kollégium is tartozott a Pécs környéki falvakból érkező, tanulni vágyó fiatalok számára, amely a főépülettől külön, annak szomszédságában állt (Lásd: 1. sz. melléklet). A létesítmény közel 100 diák elszállásolására volt alkalmas (MNL OL DGT Z 271 d, 84. csomó, 155. tétel).

Az iskola mellett tanári lakások is kialakításra kerültek (MNL OL DGT Z 271 d, 84. csomó, 155. tétel).

Bányász képzés a DGT ipari szakiskolájában

Az iskola működtetése, oktatásszervezése és követelményrendszere 1896 és 1918 között

A Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola működését nem rendelték teljes mértékben a Trefort Ágoston nevéhez köthető középiskolai törvény (1883:XXX.tc.) hatálya alá. Hiába minősült ipari szakiskolának, a magyar állam mindössze csak a tanfelügyelők révén képviseltette magát az intézményben, a képzés kialakítása és az oktatás nyelve a VKM engedélyével a DGT hatáskörébe került, és maradt 1940-ig. Ez a különleges státusz tette lehetővé azt, hogy az iskolában 1938 márciusáig magyarul, majd az Anschluss után, a fenntartó vállalat náci kézbe kerülésével a Reichswerke Hermann Göring előírásainak megfelelően, németül tanítsák a diákokat. A képzési idő sem az állam által előírt minimum négy, hanem mindössze két éves volt. Mivel a képzési program részét képezték a speciális szaktantárgyak (pl.: üzemvezetés, ellenőrzés, munkásoktatás) is, ezért a pedagógusok mellett vállalati dolgozók is tanítottak az iskolában (Huszár, 2014).

Az 1920-as évekig többségben lévő, de már asszimilálódott cseh-morva származású és magyar diákok ingyen tanulhattak az intézményben (a fenntartó által rendelkezésre bocsátott tanszerekért sem kellett fizetni), akiknek a jelentős része bányászcsaládból származott, tehát a szülők a társaság alkalmazásában álltak (Huszár, 2014).

A képzési tervet a vállalat megbízásából a DGT osztrák mintája alapján Péch Antal bányamérnök, a selmeci bányakerület igazgatója dolgozta ki (Rónaki, 2008), amelynek a jellege miatt az elemi iskoláktól eltérően az ipari szakiskola nem volt koedukált (Lásd: 16.

sz. és 17. sz. mellékletek). Az intézménybe csak az elemi iskolai végzettséggel rendelkező fiúk és fiatal férfiak nyerhettek felvételt (MNL OL DGT 1481 d, 63. csomó, 79. tétel).

A tanulmányokon belül a fenntartó előírta a kötelező, komoly fizikai erőletet igénylő és nagyon megterhelőnek számító szakmai gyakorlatot, amelynek a keretében a diákoknak a tanév minden második szombatján 8 órát kellett dolgozniuk a DGT által kijelölt üzemek egyikében (Lásd: 7-8-9-10-11-12-13-14-15. sz. mellékletek),³amiért bizonyos összegű fizetséget is kaptak (MNL OL DGT Z 1359 a, 9. csomó, 6. tétel).

A gyakorlat során a tanulók megismerték a bányaterek kihajtásának a rendjét, az ácsolatok készítését, a csillék sínparjainak a lefektetését és a robbantási technikákat (MNL OL DGT Z 1359 a, 9. csomó, 6. tétel).

A gyakorlat további fontos része volt, hogy a tanulók tisztában legyenek a vonatkozó biztonsági előírásokkal és a szabályokkal (pl.: közlekedés, szállítás, baleset elhárítás), mert a bányában való munka nagy felelősséggel járt: egy esetleges veszélyhelyzetben a rendelkezések kellő ismerete emberéleteket menthetett meg a mélyben (MNL OL DGT 1481 d, 63. csomó, 79. tétel).

A felsoroltak bizonyítják, hogy a társaság mindvégig szigorúan ragaszkodott ahhoz, hogy csak a megfelelő képzettséggel rendelkező szakemberekkel töltsék be a megüresedett állásokat (Svoboda, 2007). Ennek ellenére az 1950-es években a kommunista propaganda azzal vádolta a vállalatot, hogy „az alkalmasság megítélése azonban nemcsak a munkás rátermettségétől függött, hanem a termelés szakmunkásszükségletétől, - sőt, ami ellen a munkásság különösképpen joggal tiltakozott- a politikai megbízhatóságtól is. Így abban, hogy a bányász szakmunkássá legyen, a vállalaté lett a végső szó. A szénpiac pangása messze hátravetette a bányászt a vājárfokozat elnyerésében, sőt ilyenkor a vājár segédvājári minőségben is dolgozott, amely természetesen 10-20%-os bércsökkenést jelentett számára. Számos vājár hagyta el ilyen körülmények között a vállalatot anélkül, hogy az igazgatóság visszatartani próbálta volna. A szénkereslet idején így rendszerint leromlott minőségű munkásállomány dolgozott a bányüzemekben. A vezetőség a munkásság szakmai képesítésének elégtelenségét ilyenkor a bányamunkás hibájának tudta be.” (Babics, 1952, p. 148).

Mivel a XX. század elején valóban terjedőben volt az a szóbeszéd, hogy a DGT az olcsó munkaerő érdekében nem gondolja komolyan a magas szintű bányászképzést, ezért tovább mélyült a már amúgy is egyre feszültebbé váló konfliktus a munkáltató és a fizetés-emelést remélő, majd az annak elmaradása miatt elégedetlenkedő, és a következő generáció felelős oktatásáért aggódó bányászokkal. Ez az 1908-as sztrájkban csúcson sodródott ki (Völk, Ehm, Heilmeier & Ott, 2004), ahol a szakoktatás színvonalasabbá tétele is a legfőbb követelések között szerepelt (Szita, 1985, I. kötet).

³Gyakorlati helyszínek: Pécsbányatelep: András-akna, Schroll-akna (1926-ig), Gróf Széchenyi István-akna, Mecsekszabolcs: Ferenc József-akna, György-akna, I. (Szent) István-akna, Vasas: Thommen-akna, Somogy: Rücker-akna, Pécs-Üszög: szénosztályozó, első pécsi hő-, és villamos erőmű. A legtöbben természetesen András-aknán ültek be a kasokba (lift, felvonó). Az 1920-as évek közepétől azonban az összes bányában csökkentették a gyakorlaton lévő tanulók létszámát, amelynek az volt az oka, hogy a többségüket a kontinens legmodernebb bányái között számon tartott, ekkor megnyíló két új üzembe, a mecsekszabolcsi I. (Szent) István-aknára (1925-től), valamint ikertestvére, a Pécs-bányatelepi Gróf Széchenyi István-aknára (1926-tól) irányították át.

A munkabeszüntetést lezáró megegyezésben a felek végül megállapodtak a bérkorrekcióról, a várt oktatási reformot azonban ekkor még nem sikerült tető alá hozni (Huszár, 2014, p. 90, Szita, 1985, I. kötet), amely ezt követően is komoly konfliktusforrás maradt a társaság és az alkalmazottjai között (Huszár, 2014)

Az 1921/1922-es oktatási reform

A DGT, látva a bányászoknak a képzés minőségével szembeni (alaptalan) elégedetlenségét, az esetleges újbóli sztrájktól tartó Bethlen-kormánynak megfelelően, a közhangulat lecsillapítására, és a Szerb - Horvát - Szlovén Királyságnak szánt, a Trianoni békeszerződésben meghatározott jóvátételi szénszállítások zavartalan biztosítása érdekében, 1921. szeptemberében az elemi iskolai tanrendbe is beépített bányászati szaktárgyakat (MNL OL DGT Z 1359 a, 7. csomó, 4. tétel).

A fenntartó kommunikációja szerint a „középfokú iskolához előtanulmányok, kedvcsinálónak” szánt, kísérleti jellegű órákat kezdetben bányamérnökök tartották (MNL OL DGT Z 1359 a, 9. csomó, 6. tétel). A második félévtől, 1922 februárjától azonban az elemi iskolai tanítók váltották fel őket a katedrán (MNL OL DGT Z 1359 a, 9. csomó, 6. tétel), akik viszont nem voltak képzett bányatisztek, amely már valóban az oktatás minőségének a romlásával járt, és nem hozta meg a kívánt eredményt. A társaság végül ezt látva, a tanév végére ki is vezette a tárgyakat az elemi iskolai tanrendből, amely teljes egészében visszakerült a középfokú oktatásba (Babics, 1952).

Az 1925-ös fenntartói modellváltási és oktatási reformkísérlet

1925-ben ismét fellángoltak az indulatok a Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola körül. Gazdasági okokból csökkent a szén iránti vásárlói kereslet⁴és ennek tükrében a DGT mérsékelni akarta a kiadásait. Ez ahhoz vezetett, hogy módosítást szeretett volna elérni az ipari szakiskola működési struktúrájában, szervezettségében és a tananyagában is. Felmerült az a javaslat, hogy a vállalat a magyar állam számára értékesítette volna az intézményt, azzal a feltétellel, hogy elköltöztetik azt az ország egy másik pontjára. Második lehetséges opcióként azt vetették fel, hogy a DGT vállalja az iskola további működtetését, de ennek fejében a többi magyar bányauzem is szálljon be a fenntartás költségeibe, és a munkaerőpiacra kikerülő végzett diákokat mindegyikük kötelezően alkalmazza. A DGT számára a kevesebb szén kisebb létszámot igényelt, így a korábbi rendszer, miszerint hogy automatikusan felveszik a friss munkaerőt, az adott helyzetben már egyáltalán nem volt gazdaságos, és felesleget eredményezett az állományban (Kubitsch, 1965).

Az elképzeléseket az állam és a konkurens vállalatok egyaránt elutasították. A DGT cégvezetése végül a kialakult patthelyzetben nem tehetett mást, mint hogy egyelőre mindkét tervét levette a napirendről, így minden maradt a régiben, beleértve a bányászok által kritizált oktatási színvonalat is (Kubitsch, 1965).

⁴Az első világháborús jóvátételi, ingyen adott szénszállítmányok azonban ekkor is javában érkeztek a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságba. A Belgrádba való szállítás költségét természetesen szintén el kellett engednie a DGT-nek.

A társaság azonban ettől függetlenül továbbra is igyekezett nyomást helyezni a többi vállalatra annak érdekében, hogy revideálják az álláspontjukat. A DGT ezért hivatalos bejelentést tett arról, hogy 1926 szeptemberétől felmenő rendszerben a „finanszírozás nehézségei, valamint a valóban szükségessé váló szakképzési reform kidolgozására szánt idő miatt” egyelőre nem indít új osztályokat az ipari szakiskolájában, miközben külön kihangsúlyozta, hogy az anyagi problémák már olyannyira előrehaladtak, hogy „a biztonságos pénzügyi megoldás hiánya akár az intézmény továbbélését is komolyan fenyegetheti.” (Huszár, 2014, p. 519).

A társaság végül két év után, 1928 végén érte el a célját, amikor a konkurens vállalatok ugyan nem, de a Pénzügyminisztérium és Pécs városának képviselői a fenntartói és az oktatásszervezési kérdések megvitatásának érdekében tárgyalóasztalhoz ültek a cég vezetőivel (Huszár, 2014).

Az 1930-as reform: állami és városi szerepvállalás a fenntartásban, és az oktatásszervezésben

A Pécs Magyar Királyi Szénbánya Iskola a DGT kezében maradt, 1930-ban azonban az állam bevonásával mégiscsak szerkezeti és strukturális reformok bevezetésére került sor. Mivel speciális oktatási intézményről volt szó, a megvalósított intézkedések kialakításában kivételesen nem a VKM volt az illetékes, hanem a bányáügyek legfelsőbb felügyeleti hatóságaként eljáró Pénzügyminisztérium (Babics, 1952).

Az iskolát a 86.07/1930. számú rendelettel hivatalosan „bányászati és mélyfúrás szakiskolává” minősítették át, amelynek a neve ennek megfelelően „Magyar Királyi Bányászati és Mélyfúrás Szakiskolára” változott.⁵ Ekkor újra felmerült, hogy a társaság lemond a számára túlzottan költséges fenntartói jogokról, amely kiadásoknak egy részét végül a város és az állam átvállalta (Rónaki, 2008). Az intézmény kizárólagos irányítója azonban továbbra is az autonóm jogokkal rendelkező DGT maradt (MNL OL DGT Z 1481 64. csomó, 79. tétel).

Az oktatási reform keretében a képzési időt három évesre hosszabbították meg. Kialakították az új, a korábbinál sokkalta szigorúbbnak számító felvételi eljárást, amely szerint az intézmény tanulója csak olyan, 18 és 30 év közötti bányász lehetett, aki már 3 éves bányászati gyakorlattal rendelkezett és ebből 2 évig vājárként dolgozott, valamint elvégezte a közép-, vagy a polgári iskola négy osztályát (MNL OL DGT Z 1481 64. csomó, 79. tétel).

Az 1937-es oktatási reform

Az újabb komoly változtatásra 1937-ig kellett várni. Február 23. és március 17. között került sor a Horthy-korszak legsúlyosabb bányászsztrájkjára, ahol a kiváltó okok ismét a fizetésemelések elmaradása, a helyi adók kivetése és meghagyása, valamint az ezzel járó életszínvonal-romlás voltak. A kivezényelt helyi csendőri és rendőri karhatalommal való rendkívül véres összecsapásokat követően (a munkabeszüntetés második napján, február

⁵Ennek ellenére az MNL OL DGT és VKM - anyagában a legtöbbször (egészen 1946-ig van rá példa) továbbra is a korábbi hivatalos nevén, „Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskolaként” szerepel (Sárközi & Tóth, 1985, p. 29).

24-én dördült el a hírhedtté vált Csertetői sortűz), az Országgyűlés, és még maga Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó is a konfliktus megoldására szólította fel a kormányt és a DGT-t (Babics, 1952).

A tárgyalások végül sikerrel zárultak, a követeléseket teljesítették, amelynek eredményeként a társaság középfokú iskolájában is újabb oktatási reformot dolgoztak ki. A vállalat vezetése elfogadta és bevezette a vájárok alkalmazási feltételeinek a szigorítását. A döntés értelmében a munkáltató csak azt a személyt foglalkoztathatta vájári munkakörben, aki a birtokában volt a szükséges előképzettségnek és rendelkezett a vájárképzés végét jelző, sikeres záróvizsgát igazoló hivatalos okmánnyal (MNL OL DGT 64. csomó, 79. tétel).

A képzésre való lehetséges jelentkezők körét is szűkítették azzal, hogy csak olyan tanuló kerülhetett be az intézménybe, aki a munkáltató által igazolta, hogy csillésként és segédvájárként 2x600 műszakot (vagyis 2-2 évet) ledolgozott (MNL OL DGT Z 1481 64. csomó, 79. tétel).

A bányász hagyományok, a Levente-, és cserkészmozgalmak, valamint a „magyar hazafias nevelés” jelenléte az iskolában 1940-ig

A DGT ipari szakiskolája a társaság elemi iskoláihoz hasonlóan számos helyen utalt a bányászattal való szoros kapcsolatára. Ennek példája volt az intézményben használt hivatalos köszöntés („Szerencse fel!/Jó szerencsét!”), vagy a december 4-ei, Szent Borbálnapi iskolai megemlékezések. A védőszent ünnepén a diákok hagyományosan részt vettek a reggeli szentmisén az 1905-ig az iskola tőszomszédságában található Pécs-bányatelepi templomban, majd annak megsüllyedése és lebontása után a kolónia északi részén található Gesztenyés melletti új, második, Szent Flóriánról elnevezett templomban (Mendly & Romváry, 2005).

A kötődés azonban nem csak a jeles ünnepeken mutatkozott meg, hanem a gyász pillanataiban is. A bányákban történt tragikus balesetek után iskolai megemlékezést tartottak, majd gyászmisén vettek részt, ahol mindenki számára kötelező volt a jelenlét (Mendly & Romváry, 2005).

Az 1920-as években az állam a DGT kezelésében álló Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola tanulóinak is kötelezővé tette a Leventemozgalomban⁶ való részvételt (Püski, 2010), és a cserkész⁷ is működött az iskolában (Püski, 2010; MNL OL DGT 1481 d, 63.

⁶Az 1921: LIII. tc. értelmében az 1920-as évek elején kezdte meg működését a minden 12 és 21 év közötti fiú számára kötelező Leventemozgalom, amely hivatalosan „egyesületi formában tevékenykedő szervezetként a nemzeti szellemű nevelés elősegítése érdekében jött létre”, és nagy hangsúlyt helyezett a testnevelés, a sport, az önfegyelem, valamint a valláserkölcsösség fontosságára is. A mozgalmat valójában a Magyar Királyság számára a vesztes első világháborút lezáró 1920. június 4-ei Trianoni békeszerződésnek a haderő korlátozására vonatkozó rendelkezésének (az általános hadkötelezettség megtiltása) a kijátszására hozták létre. A második világháború előestéjén az Országgyűlés által megszavazott Honvédelmi törvény (1939. évi II. tc.) országosan egységesítve a működését, hivatalosan is kötelező katonai előképző tanfolyamként jelölte meg, ahova ekkortól önkéntes alapon már a lányok is jelentkezhetek. A mozgalmat 1945-ben törvényen kívül helyezték és felszámolták.

⁷Az 1920-as évek elejére terjedtek el az ország összes iskolájában a XX. század elején brit mintára a hazánkban is megjelenő cserkészcsapatok, amelyben nagy szerepet játszott gróf Teleki Pál földrajztudós, korábbi magyar királyi miniszterelnök, aki „főcserkészként” 1921 és 1923 között a mozgalom magyarországi vezetője volt, és a későbbiekben is komoly ráhatással bírt annak működésére. Az állam a cserkészletet a legfőbb feladatának az ifjúságnevelést, „a jövő vezető rétegének a kialakítását, és a nemzetnevelést” tartotta. Az összetartozástudatot erősítették népszerű programjaik, a közös táborozások és a sporttevékenységek. A szervezet hivatalosan 1944.

csomó, 79. tétel). A leventék számára a hivatalosan „sportfoglalkozások” céljára létrehozott, lőteret is magában foglaló gyakorlótér (Püski, 2010) András-aknához és az iskolához viszonylag közel, a Czerékvölgy mellett található homokbánya meddőhányójában került kialakításra (Traj, 2017).

A DGT egyébként mindig ügyelt arra, hogy iskoláiban a bányász hagyományok mellett a nemzeti ünnepek is nagy hangsúlyt kapjanak, és a magyar „hazafiasságra” való nevelés teljes mértékben érvényesülhessen. Tette ezt azért is, mivel korábban, az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc idején a Habsburgok oldalára állt a vállalat, ezért a későbbiekben, még a századforduló idején is érték olyan vádak, hogy „túlságosan osztrák”.

A „hazafias nevelés és a magyarságtudat erősítése” a Horthy-korszakban érte el igazán a tetőfokát, amikor az 1930-as években Hóman Bálint vallás-, és közoktatásügyi miniszter rendeletileg is előírta ennek az előmozdítását ország összes iskolájában (Ormos, 1998). Minden kötelező ünnepségen hangsúlyozták a társaság iskoláinak „magyar jellegét”, legyen szó akár március 15.-ről, a Trianoni békeszerződés aláírásának évfordulójáról (június 4.), vagy Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó névnapjáról (december 6.), ahol a diákok a VKM előírásának megfelelően díszegyenruhát viseltek.⁸ Emellett kötelező jelleggel a Himnusz és a Szózat, valamint a Trianon revíziójának a jegyében fogant magyar „Hiszekegyet” is minden reggel és az utolsó órát követően elszavalták az iskola tanulói (Traj, 2017).

A DGT középfokú iskolájának a viszonyulása a Pécs városát és a bányavidéket megszálló idegen hatalmakhoz

A szerb megszállás (1918. november 14.-1921. augusztus 21.)

Az első világháborút a vesztes oldalon befejező és a szétesőben lévő Osztrák-Magyar Monarchiával kötött padovai fegyverszünet (1918. november 3.), majd a Magyar Királysággal külön aláírt belgrádi katonai konvenció (1918. november 13.) érvénybe lépését követően, 1918. november 14-én Pécs szerb megszállás és katonai irányítás alá került (Márfi, 1996).

A kulcsfontosságú feketekőszén-lelőhelyei, valamint a DGT által létrehozott modern bányái és feldolgozóüzemei miatt a várost a születendőben lévő Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz végleg hozzácsatolni akaró szerb hadseregpáncsnokság az ekkor kirobbanó bányászsztrájkokat (Lásd: 18. sz. melléklet), valamint a munkabeszüntetőkhöz csatlakozó Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskolában tapasztalható ellenállást erőszakosan leverte (Hornyak 2010). Megtorlásul a tantestület és a diákok egy részét fogdára vagy kényszermunkára ítélték a bányákban, az intézményt pedig bezárták és hivatalosan meg is szüntették (Rónaki, 2008).

végéig működött, de a második világháború időszakában egyre inkább háttérbe szorult a Leventemozgalommal szemben. A cserkészmozgalmat végül a „brit (vagyis ellenséges) orientációja miatt” a nyilas rémuralom idején betiltották. A második világháború után egészen az 1989/1990-es rendszerváltásig nem engedélyezték az újjászervezését.

⁸A kormányzó december 6-ai „névünnepét” összevonták az azt két nappal megelőző Szent Borbála-nappal, így a pécsi bányavidék iskoláiban december első napjaiban három napos ünnepségeket tartottak.

A lépés egyébként összhangban állt azzal a törekvéssel is, hogy a belgrádi kormány a történetek hatására ellehetetleníteni kívánt pécsi bányász képző iskola helyett egy új intézményt akart létrehozni a szlovéniai Celje városában. A DGT, a pécsi bányamunkásság és a várost továbbra is Magyarország részének tekintő, Károlyi Mihály vezette budapesti kormány egyaránt törvénytelennek minősítette a döntést, amely ellen az utóbbi hivatalos jegyzékben tiltakozott Belgrádnál és a vele szövetséges Antant-hatalmaknál (Rónaki, 2008).

Az Antant által gyakorolt, elhúzódó nemzetközi nyomás hatására végül a szerb megszálló erők 1921. augusztus 21-én kénytelenek voltak kivonulni Pécsről, de előtte még gyorsan kirabolták a bányavidéket, és azon belül az iskolát is (Hornyák, 2010).

A Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskolában a tanítás három év kihagyás után, 1921. szeptember 1-jén indulhatott újra, a korábbi állapotok helyreállításával, vagyis a fenntartói jogoknak a DGT általi gyakorlásával, a VKM a tanfelügyelők útján történő ellenőrzése mellett (MNL OL DGT Z 1481 64. csomó, 79. tétel).

A DGT közép fokú iskolája a náci Németország irányítása alatt – A németesítési és a náci ideológiai átnevelés kísérlete (1938-1940)

A DGT 1938-as, Reichswerke Hermann Göring-be történő integrálását követően paradox helyzet állt elő, mivel a pécsi bányavidék jogilag a Magyar Királyság részét képezte, azonban az összes, üzemi, oktatásügyi, egészségügyi intézmény fenntartási joga a náci Németország irányítása alá került (MNL OL DGT Z 1481 64. csomó, 79. tétel). Ez lényegében azt jelentette, hogy (a karhatalmi feladatokban való segédkezésem kívül) a magyar állam teljesen kiszorult a terület ellenőrzéséből, amely inntől kezdve egészen az 1950-es, a Szovjetunió általi visszaszolgáltatásáig lényegében az „állam az államban” - elv szerint működött (Babics, 1952, p. 146).

Mivel 1938 után a DGT elemi iskoláihoz hasonlóan a közép fokú iskola felügyelete is kikerült a VKM illetékessége alól, ezért a továbbiakban az oktatást teljes mértékben a náci igényei, akarata határozta meg. A döntéseket a magyar kormányzat teljes megkerülésével, Berlinben hozták, és a német öntudat erősítését követelték meg (Szirtes, I. kötet, 1993). Ennek szellemében a pécsi bányavidék összes iskolájában a német lett az oktatás nyelve, a falakról lekerült a magyar címer, amelynek helyére a náci horogkeresztet, valamint Adolf Hitler arcképét helyezték. Minden reggel, a tanítás kezdetekor idézeteket kellett felolvasni a „Führer” fő művéből, a Mein Kampf-ból.⁹ Kötelezővé tették a német hazafias-, és nemzetiszocialista indulók éneklését a tanítási nap kezdetén és végén is (Babics, 1952).

Az elemi iskolákkal ellentétben azonban az ipari szakiskolában az oktatók és a diákok részéről is ellenállás bontakozott ki a náci ideológiai alapú átnevelésre irányuló törekvésekkel szemben, amelyet az iskola felügyeletével megbízott, rettegett SS a környékbeli sváb településekről származó, a német kisebbségi kulturális szervezethez, a Volksbund-

⁹„Harcom”. Adolf Hitler 1924-ben mondta tollba titkárának, Rudolf Hessnek, mialatt a náci vezér a börtönbüntetését töltötte a müncheni „sörpuccsért”.

hoz köthető fiataloknak az iskolába való erőltetett felvételével és kollégiumába való beköltöztetésével próbált meg kompenzálni. A német származású tanulók számára kötelezővé tették a Hitlerjugendbe való belépést, viszont egyúttal megtiltották számukra a magyarokat és az asszimilálódott cseh-morva származású fiatalokat tömörítő, továbbra is legálisan működő Levente-, valamint a cserkészmozgalomhoz történő csatlakozást (Traj, 2017).

A kollégiumot ezt követően „Hitlerjugend-képzőnek” csúfolták, mivel a német származású diákok a reggeli tanórák előtt, majd a tanítást követően, délután is német vezényszavak kíséretében, a nemzetiszocialista ifjúsági szervezet barna egyenruhájában, horogkeresztes zászlóval történő felvonulásokat tartottak. Az „idegen elemek” a magyarok által provokációnak tartott akciójukkal kivívták Pécs-Bányatelep lakosságának (azon belül is a polgári iskolába járó fiataloknak) az ellenszenvét és a helyi zsidóság félelmét, ami miatt többször is etnikai alapú atrocitásokra került sor (Traj, 2017).

Ennek a csúcspontja azonban nem a kolónián, hanem a Pécs-Üszög mellett található DÉVAC – sportpályán következett be, ahol 1940-ben a Volksbund nácibarát nagygyűlést tartott. Az eseményen a nemzetiszocialisták által következetesen, minden jogalap nélkül „német gimnáziumnak” nevezett középfokú iskola német növendékei is részt vettek. A rendezvény végén a környékbeli falvakból érkező, a szervezet és a nácik jelképeivel felvonuló, barna inget viselő fiatal Volksbundisták összecsaptak a magyar csendőrséggel és a leventékkel. A tömegverekedéssé fajuló zavargásban a Pécs-bányatelepi intézmény diákjai is érintettek voltak, többeket le is tartóztattak közülük (Traj, 2017).

A DGT egykori középfokú iskolája a magyar állam kizárólagos irányítása alatt - Az 1940-es oktatási-képzési reform és az intézmény sorsa (1940-1957)

A történetek hatására 1940 nyarán ismét módosításokat hajtottak végre az iskola működésében és az oktatásban is. A DGT korábbi álláspontjához hasonlóan, a fenntartó „anyavállalat”, a Reichswerke Hermann Göring hivatalosan is veszteségesnek ítélte meg az intézmény fenntartását, amelyet ezért visszavásároltatott a magyar állammal. Ezt követően a második Teleki-kormány iparügyi minisztere, Varga József, kollégája, Hóman Bálint vallás-, és közoktatásügyi miniszter „teljes egyetértésével”, a 86.093/X. 1940. számú rendeletével a korábbi szakiskolát „Magyar Királyi Péch Antal Bánya- Kohó- és Mélyfúró-ipari Középfokú Iskola” néven ipari középfokú iskolává minősítette át, valamint újra bevezette oktatási nyelvként a magyart (MNL OL DGT 64. csomó, 79. tétel). A tisztán politikai-asszimilációs okokból felvett Volksbundista diákokat eltávolították az intézményből (Svoboda, 2007).

A reform után az iskolában nyolc osztályt alakítottak ki, amely két egymás mellett működő (bányászati és a kohászati) tagozatból állt. Az osztályok jellege változó volt, általában tagozat szerint elkülönítették őket, de volt rá példa, hogy vegyesen működtek. A képzési időt is újból megemelték, mindkét tagozat négyéves volt. A képzés végén, felmenő rendszerben a diákok érettségi bizonyítványt kaptak. A végzett szakembereket a bányászat és a kohászat mellett mélyfúrási üzemek tisztai állásaiban (pl.: aknász) lehetett alkalmazni (MNL OL DGT Z 1481 64. csomó, 79. tétel).

Az ide járó tanulók azonban már csak rövid ideig koptathatták a Pécs-bányatelepi intézmény padjait. A magyar államnak ugyanis nemcsak a súlyos birodalmi márkákat kellett kifizetnie a DGT egykori iskolájáért, hanem német „javaslatra” el is kellett költöztetnie azt a nácik által ellenőrzött pécsi bányavidékről. Erre a VKM 1942. december 31-ig kapott haladékot. A visszavásárlással kapcsolatban a ráfizetettséggel mellett a valósághoz hozzátartozott az a tény is, hogy a hírhedt német titkosszolgálat, a Gestapo azt gyanította, hogy a „rebellis intézményben” egyes személyek partizán tevékenységet folytatnak, és titkos egyeztetéseket kezdeményeztek a DGT önállóságának elvesztésekor beígért fizetésemelés elmaradása miatt elégedetlenkedő bányászokkal egy esetleges sztrájkról. A nácik szerint ezért az iskola a munkabeszüntetéssel megbénított bányüzemek mellett könnyen az egyik fő ellenállási gócponttá válhatott volna a térségben. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a fenntartói és a felügyeleti jogot gyakorló Reichswerke Hermann Göring gyorsan megakart szabadulni az intézménytől, letörve a kolónia és a pécsi bányavidék további ellenállítását (Babics, 1952).

A kényszerű kiköltöztetést azonban a Bárdossy László vezette magyar kormány (Hóman Bálint vallás-, és közoktatásügyi miniszter hathatós közreműködésével) a lehető legtovább igyekezett elhúzni. Az áttelepülést végül csak a németek által szabott határidő lejárta előtti utolsó pillanatban, Varga József ipar-, és kereskedelemügyi miniszter által, a VKM bejegyzésével 1942 novemberében kiadott 107.797/X. 1942. sz. rendelet tette jogerőssé, amely a lényegében megszüntetett pécsi DGT közép fokú iskola új otthonaként az akkori országterület másik, keleti végében található észak-erdélyi Nagybányát jelölte ki (Lásd: 19. sz. melléklet). Az 1943. márciusában itt átadott korszerű, jól felszereltnek tekinthető létesítmény 100 tanuló elhelyezését lehetővé tevő internátussal, 160 diák étkeztetését biztosító menzával, és egy 4000 kötetesre bővített könyvtárral rendelkezett (OSZK Boda, 1944; Rónaki, 2008).

A Pécs környéki diákoknak az átköltözés ellenére a VKM engedélyezte, hogy az elméleti tanulmányokat követő, kötelező szakmai gyakorlatot továbbra is otthon, a DGT szénbányáiban teljesíthessék (Lásd: 20. sz. melléklet).

Az iskola azonban mindössze csak bő másfél évig működhetett az új helyén, mivel 1944. októberében menekülnie kellett a városba benyomuló szovjet Vörös Hadsereg és a visszatérő román csapatok elől. Az intézmény vagyona ekkor súlyos károkat szenvedett, mivel a front gyors közeledése miatti kapkodás, valamint a kellő mennyiségű szállítóeszköz és a megfelelő logisztika híján az oktatáshoz használt szemléltető eszközöket (pl.: ásvány és kőzetgyűjtemény, térképek), a könyvtárat, és az iskolatörténeti dokumentumok (pl.: tablók) nagy részét nem tudták időben kimenteni az épületből. A hátrahagyott, pótolhatatlan értékek sorsa ismeretlen, valószínűleg hadizsákmánnyá válhattak, vagy elpusztultak (Rónaki, 2008).

Az elveszett vagyontárgyakról az intézmény és a magyar állam egyébként nem mondott le, amelyet jól jelez, hogy 1948. őszén hivatalos megkeresés érkezett a Dinnyés Lajos vezette kormány részéről Romániához, hogy szolgáltatassa vissza a Nagybányán maradt értékeket. A kérdést azonban Bukarest érdemi reagálás nélkül lezárta (OSZK Perger, 1996; Rónaki, 2008).

Az iskola Sopronból Miskolcra költöztetése, majd visszatérése Pécsre (1944-1948)

A Nagybányáról elűzött iskola a Szálasi Ferenc „Nemzetvezető” által irányított, szélsőjobboldali nyilas (hungarista) kormány döntése értelmében Sopronba, az evangélikus líceum kiürített épületébe került (Lásd: 20. sz. melléklet), ahol azonban már csak a második világháború lezárulását követően, 1945. szeptemberétől kezdődhetett meg az oktatás a demokratikus alapokon álló Ideiglenes Nemzeti Kormány újbóli engedélyével (Mendly, 2005).

Az előző, csonka tanévet nem ismerték el senki számára teljesítettnek, a nációkkal, az SS-szel vagy a nyilasokkal rokonszenvező, kompromittálódott, népbíróági eljárás alatt álló személyek pedig nem térhettek vissza a katedrára. Az intézményből száműzték a szélsőjobboldali, hungarista ideológiát, a könyvtárban található ilyen tartalmú tankönyveket, munkákat betiltották és bezúzták. Helyüket azonban szovjet támogatással, magyar nyelvű, kommunista ideológiára is nevelő könyvek vették át (Babics, 1952).

Kezdetben úgy tűnt, hogy az iskola végre új otthonra talált az osztrák határ mellett, azonban az Ideiglenes Nemzeti Kormány, majd az 1945. novemberi országgyűlési választásokat követően szovjet követelésre koalícióssá váló Tildy Zoltán, majd Nagy Ferenc vezette kormányok pártjainak hatalmi játszmái és az ebből fakadó politikai döntések továbbra is komoly nehézségek, és kihívások elé állították a már amúgy is sok szenvedésnek kitett intézményt (Rónaki, 2008).

A Nagy-kormány az itt töltött első tanév végét meg sem várva, Bán Antal iparügyi miniszter 1946. május 31-én kelt rendeletével az iskolát Miskolcra helyezte át (Rónaki, 2008). Az észak-magyarországi városban azonban szinte semmilyen érdemi működés sem történt, mivel még be sem fejeződött a költözés, már érkezett is az újabb, 102.254/III.b-1946 sz. rendelet, amelynek értelmében Bán az intézményt „Magyar Péch Antal Bánya-, Kohó-, és Mélyfűróipari Közéiskola” néven visszahelyezte az egykori eredeti székvárosába, Pécsre, azzal a kitételrel, hogy elhelyezéséről a Városi Tanácsnak kell majd gondoskodnia. Az iskola székhelyére vonatkozó májusi és augusztusi rendelkezés is egyaránt Keresztury Dezső vallás-, és közoktatásügyi miniszter támogatásával emelkedett jogerőre (Rónaki, 2008, p. 60).

Pécs Város Tanácsának döntése értelmében a visszatelepített intézmény nem vehette újból birtokba a régi Pécs-bányatelepi épületét, hanem a nyugati, szigeti városrészben található, Rókus utcai, korábban az I. Ferenc József királyról elnevezett volt katonai laktnyát jelölte ki számára (Lásd: 21. sz. melléklet), amelyet 20 évre, 1966-os lejáratú idővel bérbe kapott (Rónaki, 2008).

Az iskola végleges áthelyezése Pécsről Tatabányára – A felszámolás: fúzió a Bányaiipari Technikummal (1948-1957)

Az egykori DGT-iskola kálváriája azonban ezzel még mindig nem ért véget, mivel 1948 júniusában, a kialakulóban lévő, Rákosi Mátyás nevével fémjelzett kommunista diktatúra Dinnyés Lajos vezette kormánya az érintettek megkérdezése nélkül, hirtelen visszavonta

a korábbi, még demokratikusan megválasztott legfőbb városi döntéshozó szerv határozatát, és az épületet újból katonai célokra adta át a Magyar Néphadseregnek. A rendelkezés az intézmény számára 1949. februárjáig adott haladékot a kiköltözésre (Rónaki, 2008).

Az ismét fedél nélkül maradt iskolát a Bán Antal iparügyi miniszter által, Ortutay Gyula vallás és közoktatásügyi miniszter egyetértésével kiadott 17.296/1948.VI.2. sz. rendelet „Állami Péch Antal Bányaiipari Aknászképző Középiskola” néven Tatabányára (Felsőgalla) telepítette át, ahol 1949. március 5-től különböző elnevezésekkel,¹⁰ egészen 1957. október 1.-ig működött (Mendly, 2005, p. 179).

Ekkor a Kádár János vezette „Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány”¹¹ nehézipari minisztere, Czottner Sándor (Kállai Gyula művelődésügyi miniszter támogatásával), az „M”1900/57. sz. rendeletével összevonta az intézményt a vele már korábban szorosabb kapcsolatra lépő, szintén a városban található bányaiipari technikummal (Rónaki, 2008).

A fúzióval a DGT néhai pécsi ipari szakiskolájaként induló, számos változáson áteső intézmény hivatalosan is megszűnt létezni. Az egyesítéssel megszülető „Péch Antal Bányaiipari Technikum” (Lásd: 22. sz. melléklet) a budapesti Műegyetem (Lásd: 23. sz. melléklet) részévé vált (Svoboda, 2007).

Összegzés

Írásomban arra kívántam rámutatni, hogy a DGT nem csupán egy szénkitermelő és felvásárló hajózási nagyvállalat volt, hanem komoly szerepet vállalt abban, hogy fejlessze Pécs városát, és annak vonzástörzsetét. A cég vezetősége érzékelte, hogy szükség van oktatási intézményekre a dolgozói által létesített és lakott bányászkolóniákon, mert a társaság saját érdeke, hogy kinevelje a következő generációkat, amelyek majd átveszik nagyszüleik, szüleik helyét a bányákban, illetve a vállalat által fenntartott egyéb üzemekben. Ehhez azonban biztosítani kellett az előrelépést a vállalatban belül, amely fizetésemeléseket és jobb életkörülményeket tett lehetővé az alkalmazottak számára. Ezért a DGT úgy vélte, hogy már az alapoktól a saját kezébe kell vennie az oktatást. Ennek eredménye lett előbb a pécsi bányavidék elemi iskolai hálózati rendszerének a kialakítása, majd a XIX. század végén, osztrák mintára a továbbtanulás és a szakmai ismeretek elsajátítása céljából a Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola létesítése Pécs-Bányatelepen a vállalat és az állam felügyelete alatt.

Az ország legmodernebb ipari szakiskolái között számon tartott intézmény a DGT 1896 és 1940 közötti irányítása alatt kiváló oktatást biztosított növendékei számára. A társaság az elemi iskoláihoz hasonlóan saját költségen hozta létre az intézményt, ahol az elmélet mellett a tulajdonában álló bányauzemekben magas színvonalú gyakorlati képzést is biztosított a tanulóknak. A csillésként, segédvájárként és vájárként a munkaerőpiacra kerülő, frissen végzett szakemberek kapcsán pedig fenntartóként kötelezettséget vállalt arra, hogy üzemegységeiben munkát biztosít a számukra.

¹⁰„Állami Péch Antal Bányaiipari Aknászképző Középiskola” (1949), „27. Bányaiipari Aknászképző Középiskola 1. Ipari Gimnázium Bányaiipari Tagozat” (1949-1950), „1. sz. Bányaiipari Aknászképző Technikum” (1950-1955), „Péch Antal Bányaiipari Aknászképző Középiskola” (1955-1957).

¹¹Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően, a megszálló szovjet hadsereg akaratából a létrehozott kormány.

A vállalat belső és külső konfliktusai (pl.: fenntartás, a bányászképzés jövője) az iskolát sem kímélték, azonban ez nem tükröződött vissza az oktatás színvonalának esetleges csorbulásában, mivel az intézmény a teljes működése alatt mindvégig az ország élvonalába tartozott. Ennek megőrzésében fontos szerepet játszottak az 1930-as, majd az 1937. februári-márciusi bányászsztrájk végén a munkabeszüntetők és a foglalkoztató között a bérkorrekció mellett kialakult oktatási reformok is, amelyek ugyan jelentős mértékben szigorították a felvételi követelményeket és a szakmaszerzés feltételeit is, de a módosítások ennek ellenére összességében pozitívnak tekinthetők, és a fejlődést szolgálták.

A DGT elemi iskoláival ellentétben, a cseh-morva származású diákok erőteljes asszimilációjának, a magyar tanulóknak és a tantestületnek köszönhetően az ipari szakiskola komoly ellenállást fejtett ki az első és a második világháború során a pécsi bányavidéket megszálló idegen hatalmakkal szemben, és bizonyította a hűségét Magyarországhoz. Ezért büntetésül 1918 novemberében Pécs városának szerb hadseregpáncsnoksága a bányamunkásság és az intézmény dolgozóinak a sztrájkhullámát az iskola véglegesnek szánt bezárásával igyekezett megtorolni, amely intézkedés a megszállók 1921. augusztus 21-ei kivonulásig tartott. Amikor pedig az 1938. március 12-ei Anschluss-t követően az iskola a teljes bányavidékkel együtt a Reichswerke Hermann Göring tulajdonába került, akkor a náci ideológia nyílt elutasítása, és az egyre költségesebbé váló fenntartás miatt végül a DGT-t birtokló „anyavállalat” ugyan horribilis költségek árán, de visszavásárolta az intézményt a magyar állammal, egyúttal viszont el is lehetetlenítette annak további működését a városban.

Az 1940-es reformmal továbbra is magas oktatási színvonallal bíró, a nagyhatalmi és a belpolitikai játszmáknak egyaránt kitett, mostoha sorsú iskola sajátos kálváriát járt be a Pécs-bányatelepről való kényszerű elköltöztetése után, számos alkalommal változtatva székhelyeit. 1942 és 1944 között először az észak-erdélyi Nagybányán, majd a szovjet Vörös Hadsereg és a román csapatok általi elűzését követően, 1944 és 1946 között Sopronban, 1946 nyarán Miskolcon, 1946 szeptemberétől 1949 februárjáig újból Pécsen, 1949 márciusától az 1957-es felszámolásáig pedig Tatabányán őrizte a DGT egykori pécsi közép fokú iskolájának a szellemi örökségét.

A Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola néhai épületét 1978-ban lebontották, a helyén ma óvoda található. Falán a 46 évig működő országos hírű intézmény alapításának 100. évfordulóján, 1996. december 4-én a Mecseki Bányavagyon Hasznosító Rt., a Mecsek Uránérc Bányászati Kft., a Pécsi Hőerőmű Rt., és az Országos Magyar Bányászati Egyesület Mecseki Csoportja emléktáblát helyezett el.

Irodalomjegyzék

Békésiné Bognár, N. E., Biró, B., Bódog, A., Fehér, M., Nagy, A. & Vastagh, Z. (2021). *A könyvtárak és a világjárvány hullámai. Gyorsjelentés a magyarországi és a határon túli könyvtárak szolgáltatásairól.* Könyvtári Intézet. https://ki.oszk.hu/sites/default/files/hirfajlok/a_konyvtarak_es_a_vilagjarvany_hullamai.pdf. (Letöltés dátuma: 2021. 05. 15.)

Babics, A. (1952). *A pécsvidéki kőszénbányászat története.* Budapest: Magyar Történelmi Társulat - Közköztudásügyi Kiadóvállalat.

Dr. Gergely E. (1986). *A magyarországi bányásztársadalom története 1867-ig.* Műszaki Könyvkiadó.

Gergely, E. (1988). *A bányamunkásság élet- és munkakörülményei 1867 és 1914 között.*

- In Huszár Z. (szerk.), *Babics András tudományos emlékülés. Múzeumi Füzetek 3.* Mecseki Bányászati Múzeum. Hornyák, Á. (2010). *Találkozások – Ütközések. Fejezetek a 20. századi magyar–szerb kapcsolatok történetéből.* Bocz Nyomdaipari Kft.
- Huszár, Z. (2005). *A szénbányászat szerepe Pécs város fejlődésében a XIX. század végétől a második világháború kitöréséig.* In Szirtes G. & Vargha D. (szerk.), *Mozaikok Pécs és Baranya Gazdaságtörténetéből. Tanulmányok.* Pécs: Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara – Pro Pannonia Kiadói Alapítvány.
- Huszár, Z. (2007). *Integrációs kísérlet a Duna-medencében a 19. század végétől a második világháború kezdetéig. Az Első Dunagőzhajózási Társaság (DGT/DDSG) története, pécsi bányászata, különös tekintettel a Társaság pécsi szociális és oktatási infrastruktúrájára.* Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Interdiszciplináris Doktori Iskola. <http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/huszarzoltanphd.pdf> (Letöltés dátuma: 2017. június 1.)
- Huszár, Z. (2009). *Die Donau als Kulturbrücke und Integrationsfaktor.* In Wichard, R. (Eds.), *Brücken zwischen den Kulturen. Geistige Grundlagen. Historische Beispiele. Zeitfragen.* Stiftung Haus der Action 365.
- Huszár, Z. (2010). *Multiethnische Beziehungen im Bergbaurevier der Donau-Dampfschiffahrtsgesellschaft in der Umgebung von Pécs von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zum Zweiten Weltkrieg.* In Wichard, R. (Eds.), *Kreuzwege. Kulturbegegnung im öffentlichen Raum.* Stiftung Haus der Action 365.
- Huszár, Z. (2013). *A Duna vonzásában: Fejezetek az Első Dunagőzhajózási Társaság történetéből.* Virágmandula Kft.
- Huszár, Z. (2014). *A Pécsi Magyar Kir. Szénbányászati Iskola története alapításától a II. világháború végéig.* In Csóka-Jaksa, H., Schmelczér-Pohánka É. & Szeberényi G. (szerk.), *Pedagógia, oktatás, könyvtár: Ünnepi tanulmányok F. Dárdai Ágnes tiszteletére* (pp. 511-520). PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont.
- Katus, L. (2010). *A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711-1914. Egyetemi tankönyv. II. kötet.* Pécsi Történettudományért Kulturális Egyesület – Bocz Nyomdaipari Kft.
- Kubitsch, I. (1965). *A magyar bányamunkásság küzdelmei 1919-1933.* Kossuth Könyvkiadó.
- Márfi, A. (Eds.). (1996). *Pécs ezer éve. Szemelvények és források a város történetéből (1009–1962).* Pécs Története Alapítvány.
- Mendly, L. (2005). A (közel) 150 éves András-akna. *Bányászati és Kohászati Lapok*, 136 (3), 48-57; 216-225
- Mendly, L. & Romváry, F. (szerk.). (2005). *Emléklapok a pécsi szénbányászat történetéből.* In Örökségi Füzetek 3. Pécs: Pécs/Sopianae Örökség Kht.–Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány- Pécsi Szemle Várostarténeti Alapítvány.
- Ormos, M. (1998). *Magyarország a két világháború korában. 1914-1945.* Csokonai Kiadó.
- Pálfy, A. (2010). *Pécsbányatelep.* In Bíró J., Sallay Á. & Szirtes B. (szerk.), *Bányász útikalauz – Pécs és környéke.* Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány.
- Pécsi Napló (1896. szeptember 1.). *Átadásra került a DGT szénbánya-iskolája Pécs-Bányatelepen.* 1.
- Pukánszky, B. & Németh, A. (1999). *Neveléstörténet.* Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Püski, L. (2010). *A Horthy-korszak 1920-1941. Magyarország története 18.* Kossuth Kiadó.
- Rayman, J. (2001). *Wiesner Rajmár, egy numizmatikus emlékére.* In Soós F. (szerk.), *Az érem 2001/1.* (pp.43-49). Magyar Éremgyűjtők Egyesülete.
- Rónaki, L. (2008). *Magyarországi bányaiskolák. Különös tekintettel a Pécsi Bányaiipari Technikum történetére.* In Romváry F. (szerk.), *Újabb emléklapok a pécsi bányászat történetéből* (pp. 57-65). Bocz Nyomdaipari Kft.
- Svoboda, V. (2007). *Requiem Pécsbányatelepért.* Magánkiadás.
- Szita, L. (szerk.). (1985). *A baranyai-pécsi munkásmozgalom története (1867-1944.) I. kötet.* Baranya Megyei Levéltár.
- Szita, L. (szerk.). (1985). *A baranyai-pécsi munkásmozgalom története (1867-1944.) II. kötet.* Baranya Megyei Levéltár.
- Völk, S., Ehm, R., Heilmeier, H. & Ott, K. (Eds.). (2004). *Abriss der Geschichte der Donau-Schiffahrt. Vom Biedermeier ins dritten Jahrtausend – Versunken in der blauen Donau. 175 Jahre Erste Donau-Dampfschiffahrtsgesellschaft 1829–2004.* Arbeitskreis Schiffahrtsmuseum Regensburg e. V.

Oral history

Traj, F. (2017. február 28.). Interjú. (Traj Ferenc a Mecseki Szénbányák nyugdíjasa, a Bányászemlékekért Egyesület (BEE) alapító tagja, tiszteletbeli elnöke)

Levéltári és könyvtári források

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (a továbbiakban: MNL OL), Az Első Dunagőzhajózási Társaság (a továbbiakban: DGT) iratanyagai: Z 1359 *Bányaigazgató. a, Általános iratok. Üzemgyűlési jegyzőkönyvek, 1920-1942.* 7. csomó, 4. tétel.: *Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület 1922. évi rendes közgyűlésének emlékére.* Pécs, 1922. szeptember 3.

MNL OL, DGT: Z 1359 *Bányaigazgató. a, Általános iratok. Emlékeztetők (1913-1946).* 9. csomó, 6. tétel: *Jahrbuch der Deutschen Verkehrs-Gewerkschaft Bezirksverband der Binnenschiffer 1913 (1913).* Wien: p. 6.

MNL OL, DGT: Z 1359 *Bányaigazgató. a, Általános iratok. Emlékeztetők (1913-1946).* 9. csomó, 6. tétel: *Jahrbuch der Deutschen Verkehrs-Gewerkschaft Bezirksverband der Binnenschiffer 1921-1922,* Wien, 1922. p. 10.

MNL OL, DGT: Z 1481 *Bányagondnok. d, Jóléti és szociális ügyek.* 63. csomó, 79. tétel:

Magyar Királyi Bányászati és Mélyfúrási Szakiskola, Pécsbányatelep, 1895-1935.

MNL OL, DGT: Z 1481 *Bányagondnok. d, Jóléti és szociális ügyek.* 64. csomó, 79. tétel: *Magyar Királyi Bányászati és Mélyfúrási Szakiskola, Pécsbányatelep, 1936-1946.*

MNL OL, DGT: *Építési osztály Z 271 d, Jóléti, és kommunális létesítmények. Lakóépületek.* 84. csomó, 155. tétel: *Iskolák és napközi otthonok, játszótér (1872-1942.)*

MNL OL: Sárközi Z. – Tóth R. (1985)(Eds.) *Bányászati Fondok Repertórium.* In *Levéltári Leltárak 83.* Budapest: Magyar Országos Levéltár.

Országos Széchenyi Könyvtár (a továbbiakban: OSZK): Boda A. (1944) (Eds), *M. kir. Péch Antal Bánya-, Kohó és Mélyfúróipari Középiskola Nagybánya Évkönyve az 1943/1944. iskolai évről.* Nagybánya: Az intézmény saját kiadása.

OSZK: Perger I. (1996) (Eds), *A 100 éves Péch Antal Bányaiipari Aknász-képző Technikum Jubileumi Évkönyve 1896-1996.* Tatabánya: Az intézmény saját kiadása.

Mellékletek

1. sz. melléklet: A DGT ipari szakiskolájának, a Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskolának (1896-1940) az épülete a kollégiummal, és a tantestület számára biztosított lakásokkal

(Pécs-Bányatelep, ma: Sétatér utca 5. szám. Archív felvétel, XIX. század vége)

Forrás: Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány

2. sz. melléklet: Trefort Ágoston Ádám Ignác (1817-1888), Vallás és Közoktatásügyi miniszter (1872-1888)

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest

3. sz. melléklet: Csillés

Forrás: Bányamúzeum, Salgótarján

4. sz. melléklet: Segédvájár

Forrás: Bányamúzeum, Salgótarján

5. sz. melléklet: Vájár

Forrás: Bányamúzeum, Salgótarján

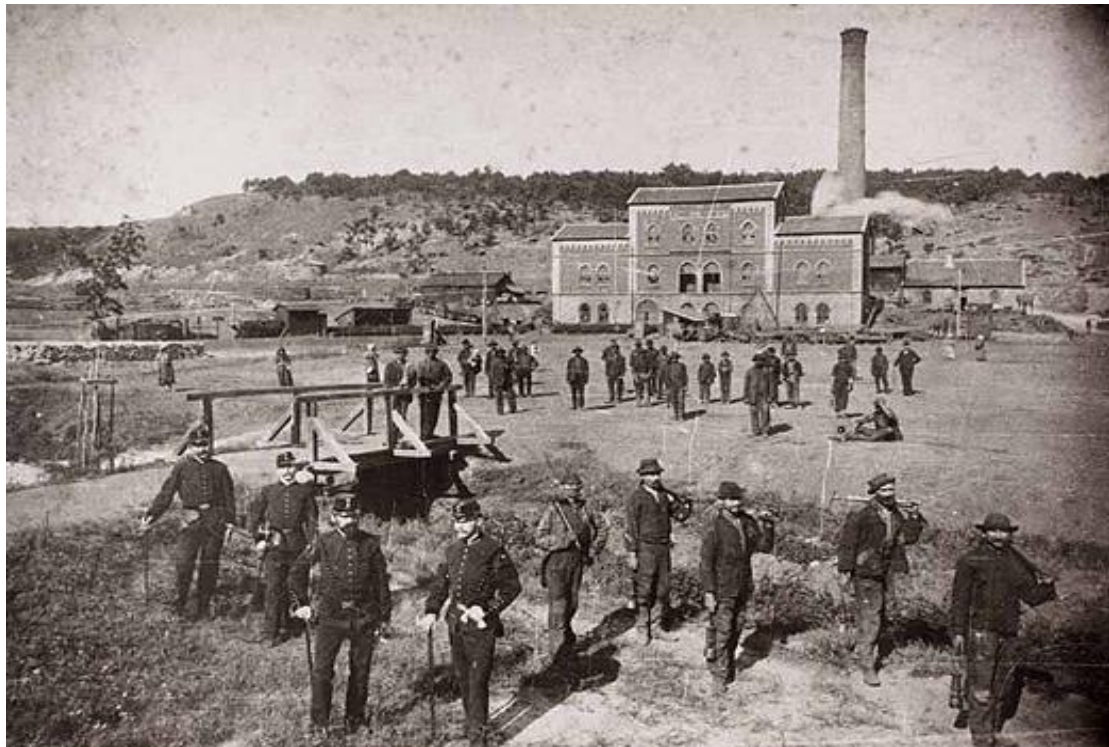
6. sz. melléklet: András-akna (1853-1971)

(Pécs-Bányatelep. Archív felvétel, XIX. század második fele)

Forrás: Pécsi Bányáztörténeti Alapítvány

**7. sz. melléklet: Schroll-akna (1867-1926)
(Pécs-Bányatelep. Archív felvétel, XIX. század vége)**

Forrás: Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány

**8. sz. melléklet: Ferenc József (1950-től: Béke)-akna (1865-1965)
(Mecsekszabolcs. Archív felvétel, XIX. század vége)**

Forrás: Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány

**9. sz. melléklet: György-akna (1865-1969)
(Mecsekszabolcs. Archív felvétel, XIX. század vége)**

Forrás: Pécsi Bányáztörténelmi Alapítvány

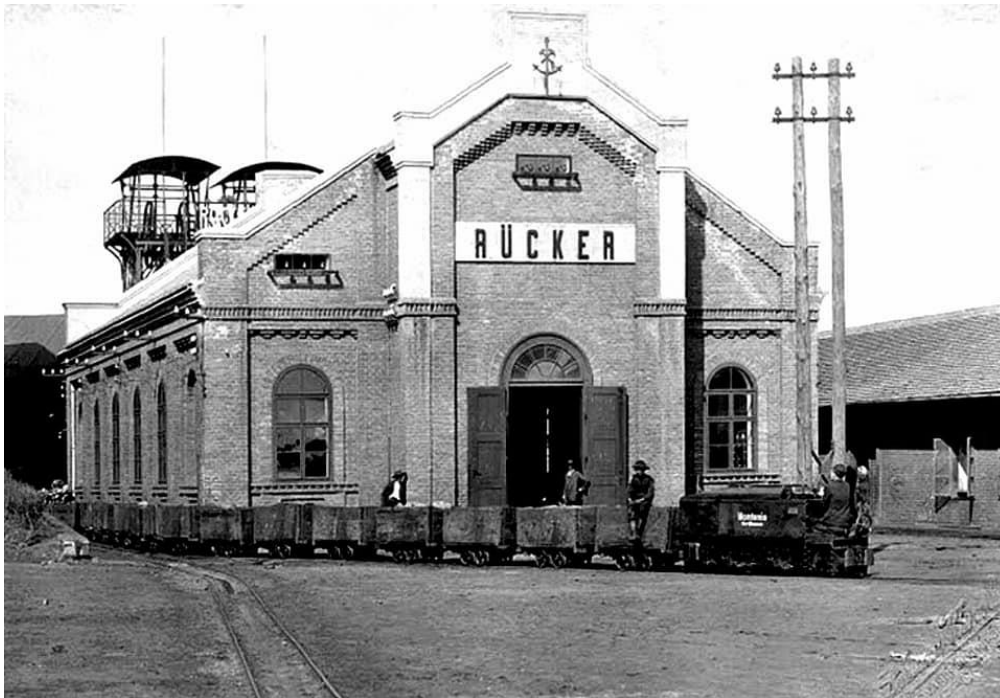
**10. sz. melléklet: Thommen (1950-tól: Petőfi-akna), (1892-1992)
(Vasas. Archív felvétel, XIX. század vége.)**

Forrás: Pécsi Bányáztörténelmi Alapítvány

11. sz. melléklet: Rücker-akna (1876-1992)

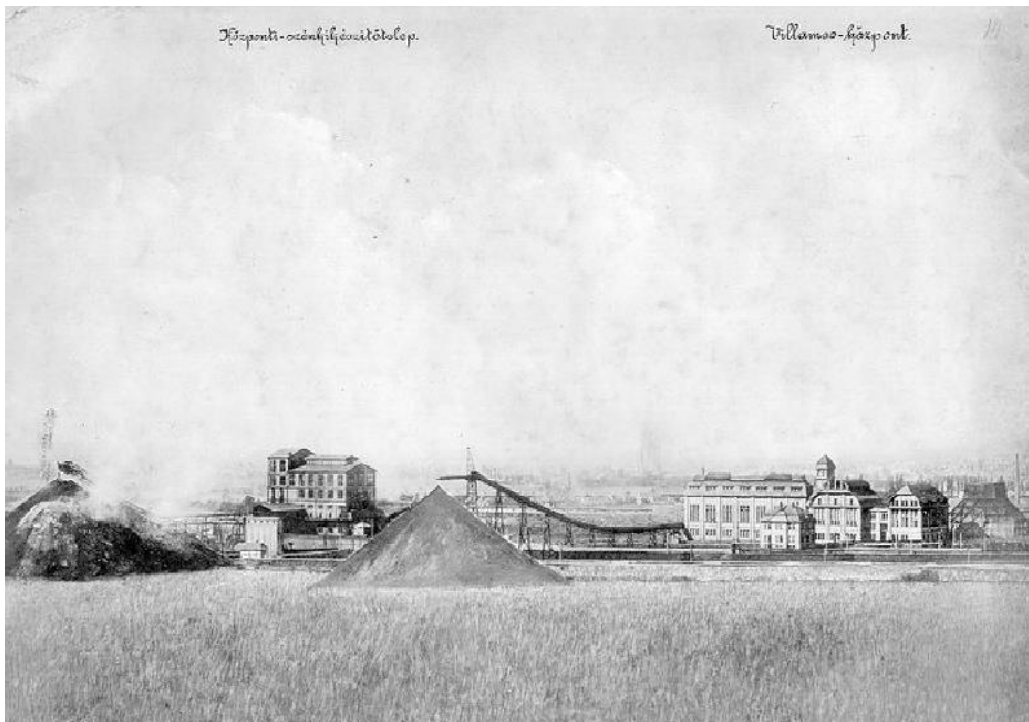
(Somogy. Archív felvétel, XIX. század vége)

Forrás: Pécsi Bányáztörténeti Alapítvány

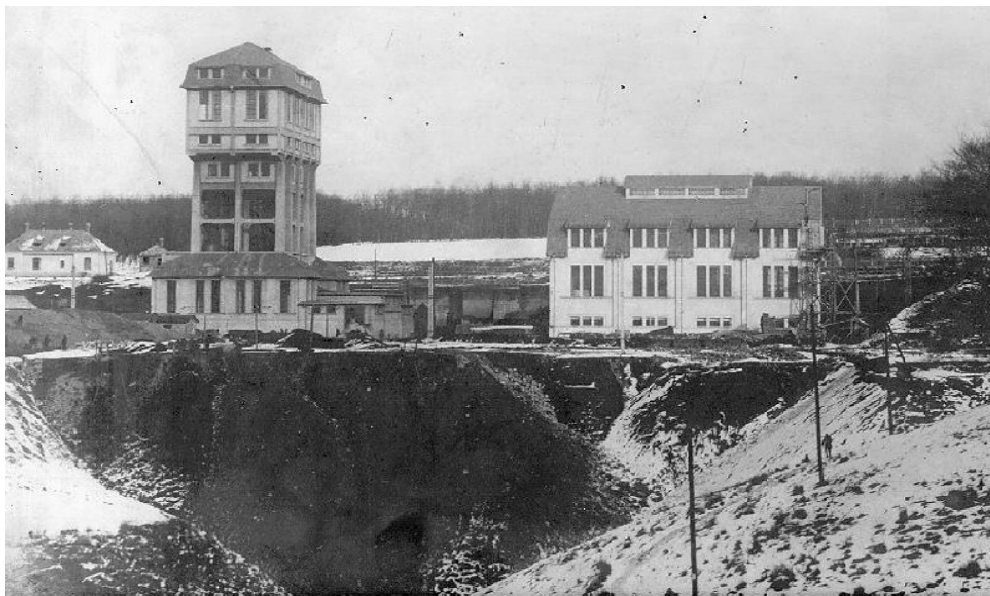
12. sz. melléklet: A Pécs-Üszögi (1950 és 1971 között: Pécs-újhegyi, 1971 és 2004 között: Pécsújhegyi) üzem látképe (1911-2004)

(Archív felvétel, 1915)

Forrás: Pécsi Bányáztörténeti Alapítvány

13. sz. melléklet: I. (Szent) István-akna¹² (1925-1993), amelyet ikertestvérehez, a Pécs-bányatelepi Gróf Széchenyi István-aknához hasonlóan, a kontinens legmodernebb bányüzemei között tartottak számon (Mecsekszabolcs. Archív felvétel, 1925)

Forrás: Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány

14. sz. melléklet: Gróf Széchenyi István-akna¹³ (1926-1992) (Pécs-Bányatelep. Archív felvétel, 1926)

Forrás: Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány

¹² Ikertestvérehez, a Pécs-bányatelepi Gróf Széchenyi István-aknához hasonlóan, a kontinens legmodernebb bányüzemei között tartották számon.

¹³ Ikertestvérehez, a mecsekszabolcsi I. (Szent) István-aknához hasonlóan, a kontinens legmodernebb bányüzemei között tartották számon.

15. sz. melléklet: Segédvájári bizonyítvány 1939-ből

25765/űs-1939. szám.

Segédvájári bizonyítvány.

Igazoljuk, hogy Kereszt es János II.-t
aki 1918. év január hónap 25. napján Mecsekszabolcson -
-
-
mecsekszabolcsi sujtóléges bányüzemnél, 1939. december 1-én/
segédvájárrá előléptettük.

Kelt, Mecsekszabolcs, 1939 év december hó 30. nap.

Az Első Dunagőzhajózási Társaság
Üzemvezetősége
MECSEKSZABOLCS.

okl. bányamérnök, a bányüzem vezetője.

R 725. rakt. szám. M. kir. állami nyomda. Budapest, 1938. — 1/8 Árú 5 fillér.

Forrás: Bányászemlékekért Egyesület

16. sz. melléklet: A Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola végzős hallgatóinak tablóképe (1922-1924)

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár

17. sz. melléklet: A Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola végzős hallgatóinak tablóképe (1924-1926)

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár

18. sz. melléklet: A Bányász és háborús hősök emlékműve a pécsi Hősök terén¹⁴.

Fotó: Bércesi Richárd, 2019

19. sz. melléklet: A romániai Baia Mare (Nagybánya) városa napjainkban.

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest

¹⁴ A Pécsi Magyar Királyi Szénbánya Iskola komoly ellenállást fejtett ki az első és a második világháború során a pécsi bányavidéket megszálló idegen hatalmakkal szemben, és bizonyította a hűségét Magyarországhoz. Büntetésből a szerbek bezárták, a németek pedig elűzték a városból az intézményt.

20. sz. melléklet: Vájári bizonyítvány 1944-ből¹⁵

Forrás: Bányászlelékekért Egyesület

¹⁵ Az iskolát ugyan áthelyezték az észak-erdélyi Nagybányára, ennek ellenére azonban a Pécs környéki diákok közül sokan kérték, hogy az elméleti tanulmányokat követően itthon, a DGT szénbányáiban teljesíthessék a kötelező szakmai gyakorlatot

21. sz. melléklet: A soproni evangélikus líceum épülete napjainkban

Forrás: Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium Líceum, Sopron, 2021

22. sz. melléklet: Az egykori I. Ferenc Józsefről elnevezett laktanyaépület, majd a rövid ideig a városba visszakerült ipari szakközépiskola második pécsi otthona. A Rókus utcai épület ma a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészeti és Társadalomtudományi Karának tulajdonában van.

Forrás: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar, 2021

23. sz. melléklet: Az egykori Péch Antal Bányaiipari Technikum (ma: Tatabányai Szakképzési Centrum Bánki Donát - Péch Antal Technikum) épülete Tatabányán

Forrás: Tatabányai Szakképzési Centrum Bánki Donát - Péch Antal Technikum, Tatabánya, 2021

24. sz. melléklet: A budapesti Műegyetem épülete napjainkban

Fotó: Bércesi Richárd, 2011